

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Elfving, Eeva; Turtiainen, Kati

Title: Maahanmuuttotyön yksinkertainen lähtökohta : muistimme kysyä ennen kuin oletimme?

Year: 2018

Version: Published version

Copyright: © Sosiaalinen tekijä -blogi 2023

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Elfving, E., & Turtiainen, K. (2018, 29.1.2018). Maahanmuuttotyön yksinkertainen lähtökohta : muistimme kysyä ennen kuin oletimme?. Sosiaalinen tekijä -blogi.

<https://sosiaalinentekija.wordpress.com/2018/01/29/maahanmuuttotyön-yksinkertainen-lahtokohta-muistimme-kysya-ennen-kuin-oletimme/>

Maahanmuuttotyön yksinkertainen lähtökohta: muistimmeko kysyä ennen kuin oletimme?

POSTED ON 29.1.2018 UPDATED ON 24.1.2018

Sosiaalityöntekijöiden maailmassa kuohahti, kun sanomalehti Karjalainen julkaisi nimettömän "Sosiaalityöntekijä X:n" kirjoituksen turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten herättämistä tunteista sosiaalitoimessa ja kuntatyöntekijöiden keskuudessa laajemminkin.

Sosiaalialan ammattiliitto **Talentian ammattieettinen lautakunta** tuomitsi kirjoituksen ammattietiikan vastaiseksi ja sosiaalityön ammattilaiset keskenään epäilivät, ettei kirjoitus olisi sosiaalityöntekijän kynästä laisinkaan siinä esiintyneiden ilmeisten asiavirheiden vuoksi.

Sosiaalialan ammattilainen tuskin myöntäisikään olevansa rasistinen tai toistavansa työssään toiseutta tuottavia, toisin sanoen syrjiviä toimintatapoja. Asiantunteva ammattilainen kun auttaa kaikkia ikään, ihonväriin tai sukupuoleen katsomatta. Muualta Suomeen muuttaneiden kanssa työtä tehdessä näyttäytyy kuitenkin se, miltä yhteiskuntamme näyttää sen reunimmaiselta laidalta katsottuna. Hyvää tarkoittava ammattilainenkin sortuu huomaamattaan kulttuuristaviin ja ulossulkeviin ennakkoluuloihin ja työtapoihin.

Mitä me oletamme?

Merja Anis (2008) on tutkinut muualta Suomeen muuttaneita sosiaalityön asiakkaina. Hän esittää, että kyetäkseen sosiaalityön kulttuuristavien merkitysten purkamiseen, työntekijällä tulee olla vahva teoreettinen asiantuntijuus sorron ja epäoikeudenmukaisuuden kysymyksistä. Työntekijän tulee olla tietoinen millä tavoin etnisyyteen tai kulttuuriin liitettäviä stereotyyppiä ja sitä kautta kuvaa normaalista tuotetaan, ylläpidetään sekä puretaan.

Mikäli emme tunnista kulttuurista tietovarantoa, jonka pohjalta tuotamme "normaaliutta", saatamme käyttää mielikuvia ja niiden määritelmiä kyseenalaistamatta (Kivipelto 2004). Kun työntekijä kategorisoi asiakkaan "maahanmuuttajaksi", hän voi tehdä tiedostamattaan joukon muitakin oletuksia tai stereotyyppisiä yleistyksiä, jotka avaavat ihmisen käytökselle erilaisia selitystapoja.

Vastaanottokeskustyössä yksi keskeisistä tällaisista oletuksista on myytti "väkivaltaisesta maahanmuuttajamiehestä". Esimerkiksi perheitä majoittavassa vastaanottokeskuksessa perheväkivallan

oletetaan lähtökohtaisesti olevan jollakin keskeisellä tavalla läsnä. Vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijä törmää usein toteamuksiin, että "teillä on varmaan ainakin sitä perheväkivaltaa paljon selvitettävänä".

Olisi naiivia esittää, että jos sata kantasuomalaisena pidettyä perhettä laitettaisiin asumaan keskenään saman katon ja ympäri vuorokauden valvovien silmien alle, etteikö joukosta paljastuisi useampikin perheväkivaltatapaus. Lähisuuhdeväkivaltaa on joka puolella maailmaa, eikä vähiten syntysuomalaisten keskuudessa. Näin on myös turvapaikanhakijoiden kanssa, mutta ilmiö ei liity ensisijaisesti sen paremmin turvapaikanhakijoiden kuin syntysuomalaistenkaan etnisyyteen. Lisäksi on syytä huomata, että vastaanottokeskuksissa odottavien elämäntilanne on itsessään äärimmäisen kuormittava, minkä johdosta turvapaikanhakijoilla on usein yksilöllisiä kriisireaktioita.

Nämä reaktiot voivat vaihdella patologisesta masennuksesta ulospäin näkyviin reaktioihin. Toisinaan tällaisia normaaleja kriisireaktioita saatetaan myös virheellisesti tulkita henkilön kulttuuriksi. Silti oletamus on, että nimenomaan muualta Suomeen tulleiden keskuudessa perheväkivalta olisi kantaväestöä yleisempää tai että vastaanottokeskustyössä kohdattaisiin perheväkivaltaa muuta sosiaalialaa useammin juuri asiakkaiden kulttuuritaustasta johtuen.

Stuart Hall (2013) esittää, että etnisyyden paluun maailmannäyttämölle globalisoitumisen seurauksena. Etnisyydellä Hall tarkoittaa tiukkarajaista käsitystä kulttuurista ja kulttuurisesta identiteetistä. Etnisyydessä tiettyyn paikkaan sijoittuvan merkitysjärjestelmän koetaan perustuvan yhteisiin siteisiin, jotka ilmenevät tietyissä fyysisissä piirteissä. Etnisyysparadigma olettaa siis erilaisuuden olevan erilaisen valmiin ominaisuus, osa luontoa. Oikeammin etnisyyden tuotetaan silloin, kun erilainen kohdetaan, eli kyse onkin siitä, kenen katsotaan kuuluvan joukkoon ja kenet taas suljetaan siitä ulos (Lehtonen & Löytty 2012).

Kannustammekin kaikkien alojen ammattilaisia pohtimaan erilaisuutta kohdatessaan, millaisia olettamuksia itse tekee ja mistä lähtökohdista.

Kuulumista ja poissulkemista tapahtuu sosiaalityön käytännöissä esimerkiksi silloin, kun nimetään jokin tiettyyn etnisyyteen kuuluvaksi, tai määritellään millä tavoin "toiset" eroavat "meistä". Näin tuotetaan etnisyyksiin perustuvia kategorisointeja, joilla määritellään tiettyjä ryhmiä ja niiden usein ongelmakeskeisiä ominaisuuksia. Nämä kategorisoinnit toimivat eriarvoistavan kohtelun perusteluina, joissa erotellaan toisistaan suomalaisiksi ja maahanmuuttajiksi nimettyjä henkilöitä. (Keskinen & Vuori 2012.)

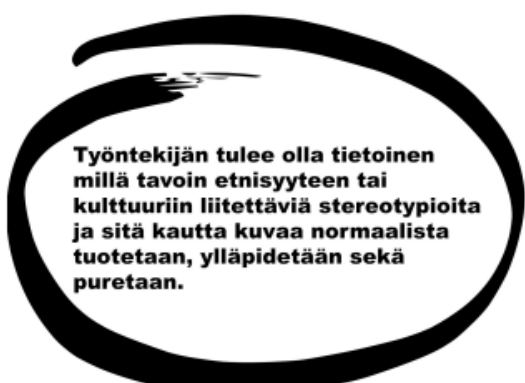
Juuri "vaarallisen maahanmuuttajamiehen" kuva on tästä hyvä esimerkki. Siihen sisältyy oletus lähtömaan kulttuurin ja sukupuolen rooleista väkivallan aiheuttajina. "Maahanmuuttajamiehen" liitetään helposti aineksia sukupuolen ja rodun tuottamista oletetuista ominaisuuksista (Anis 2012). Sara Ahmed (2013) taas puhuu kansainvälisen terroristin hahmosta. Se perustuu luokitteluun sen perusteella, että herättävät meissä assosiaatioita asioihin, jotka puolestaan assosioituvat terrorismin kanssa. Tällaisia ovat esimerkiksi islamin, arabien, turvapaikanhakijoiden ja Lähi-idän kaltaiset asiat.

Näistä merkeistä tulee "voisi-olla" kategorian tekijöitä, jolloin yksilöt, jotka liitetään näihin ominaisuuksiin, liitetään myös terrorismiin sillä perusteella, että he voisivat olla terroristeja, sillä terroristit ovat jotakin, mitä hekin ovat. Muslimimiehet määrittyvät siis "voisi-olla" kategorian kautta väkivaltaisiksi henkilöiksi ja islamiusko taas väkivaltaiseksi uskonnoksi.

Muutettaisiinko tapaa ajatella?

Jokainen hyvinvointivaltion ammattilainen kohtaa nykyään työssään myös muualta Suomeen muuttaneita. Suomalaisuuden ja laajemmin suomalaisen yhteiskunnan raja-aidat ovat kuitenkin kipeän tarkkapiirtoiset paitsi muualta tänne tulleelle, myös meille jotka teemme joka päivä erilaisuuden kanssa töitä. Rajoihin törmätään paitsi bussissa, pankissa ja kadulla, myös hyvinvointiyhteiskunnan instituutioissa. Kun viranomaiset käyttävät stereotyyppisiä käsityksiä ja ennakkoluuloja ongelmanmäärittelyn resursseina, he vahvistavat entisestään kahtia jakavaa käsitystä kulttuureiden vastakkaisuudesta ja yhteensovittamattomuudesta. Virastoissakin asioivat "me" ja "muut".

Yksi keskeinen väärinkäsitys maahanmuuttotyöhön liittyen on, että maahanmuuttotyön asiantuntijoilla olisi jotakin sellaista tietoa maailman eri kulttuureista, joka auttaa meitä työssämme eteenpäin ja jonka perusteella osaamme kohdata erilaisia ihmisiä. Maahanmuuttotyön asiantuntijatkaan eivät voi tuntea erilaisia kulttuureita perusteellisesti, "oman" kulttuurinkin merkitysten ymmärtämisessä riittää haasteita.

Työntekijän tulee olla tietoinen millä tavoin etnisyyteen tai kulttuuriin liitettäviä stereotyyppioita ja sitä kautta kuvaa normaalista tuotetaan, ylläpidetään sekä puretaan.

Ammattilaisilla ei siis ole sellaista työssä hankittua tietoa erilaisuudesta, jonka kautta meidän olisi helpompaa ymmärtää muualta Suomeen muuttaneita. Sen sijaan maahanmuuttotyössä tärkein ammattilaisen työkalu on kyky tunnistaa omat stereotyyppiset oletukset ja asettua asiakkaanamme olevan yksilön kanssa keskusteluun. Ennakkoluulojen pohjalta tehdyt toimenpiteet paitsi tuottavat toiseutta, myös estävät asiakkaiden tarpeiden tunnistamisen ja ainutlaatuisien tilanteiden käsittelyn asiakkaat aidosti kohtaavalla tavalla, mistä syystä erityisesti sosiaalityössä tulisi tietoisesti pyrkiä tunnistamaan omia stereotyyppisiä käsittelytapoja.

Maahanmuuttotyön yksinkertainen lähtökohta: muistimmeko kysyä ennen kuin oletimme? « Sosiaalinen tekijä

Kaikessa erilaisten ihmisten kanssa tehtävässä työssä tulee ottaa lähtökohdaksi sellainen kulttuurisensitiivinen lähestymistapa, jossa työntekijä asettuu avoimesti ihmettelemään ja tutustumaan ihmisten lähtökohtiin ja ymmärtää, että yksilö on aina lopultakin yksilö. Vasta kun ottaa silmiltään kategorisointien ja ennakkoluulojen värittämät linssit on mahdollista nähdä kaikki se, mikä meissä on yhteistä. Kulttuurisensitiivisyys ei voi tarkoittaa kulttuurin tuntemista läpikotaisin tai lähtökohtaa, jossa voimme ainoastaan auttaa ja ymmärtää niitä, joita pidämme kanssamme samanlaisina. Me emme tarvitse työhömmme kulttuuritulkkeja, jos uskallamme asettua erilaisuuden kanssa dialogiin. Kannustammekin kaikkien alojen ammattilaisia pohtimaan erilaisuutta kohdatessaan, millaisia oletuksia itse tekee ja mistä lähtökohdista. Jokainen voi ottaa mallia esimerkiksi opettaja Elina Tuomesta, joka oppi **nämä 18 asiaa opettamalla Kontulassa**. Siinä voi käydä niin, että alkaakin nähdä puita metsän sijaan.

Eeva Elfving

Sosiaalityöntekijä, YTM

Tohtorikoulutettava, Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Kirjoittaja työskentelee päätyönään vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijänä

Kati Turtiainen

Sosiaalityöntekijä, YTT

Yliopistonlehtori, Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Kirjoittaja työskenteli yli 20 vuotta pakolaisia vastaanottavassa työssä

Lähteet

Ahmed, Sara (2013) Pelon politiikka. Teoksessa Mikko Lehtonen & Olli Löytty (toim.) Erilaisuus. Tampere 2013: Vastapaino.

Anis, Merja (2008) Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinat. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 47/2009. Helsinki: Väestöliitto.

Hall, Stuart (2013) Kulttuuri, paikka, identiteetti. Teoksessa Mikko Lehtonen & Olli Löytty (toim.) Erilaisuus. Tampere 2013: Vastapaino.

Keskinen, Suvi ja Vuori, Jaana (2012) Erot, kuuluminen ja osallisuus hyvinvointiyhteiskunnassa. Teoksessa Suvi Keskinen, Jaana Vuori & Anu Hirsiaho (toim.) Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere 2012: Tampere university press.

Kivipelto, Minna (2004) Sosiaalityön kriittinen arviointi sukupuolistavien merkitysten ja käytäntöjen purkajana. Teoksessa Marjo Kuronen, Riitta Granfelt, Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Juva 2004: PS-Kustannus.

Lehtonen, Mikko ja Löytty, Olli (2013) Miksi erilaisuus? Teoksessa Mikko Lehtonen & Olli Löytty (toim.) Erilaisuus. Tampere 2013: Vastapaino.